

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันมีผู้ให้ความสนใจ และกล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมกันอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ เนื่องจากมีปรากฏการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทำให้ต้องสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินจำนวนมาก สภาพสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์ที่สำคัญ ได้แก่ ภาวะมลพิษต่างๆในสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้นทุกขณะ และภาวะการร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ

ต้นเหตุที่สำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมก็คือมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นผู้นำเอาทรัพยากรธรรมชาติต่างๆในโลกมาใช้ประกอบการดำรงชีวิตและเป็นผู้ทำลายความสมดุลทางธรรมชาติในทุกสถานที่ที่มนุษย์อาศัยอยู่ และเนื่องจาก ปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ก็คืออาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งมนุษย์จะแสวงหาสิ่งเหล่านี้ได้จากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆตัวมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือทรัพยากรธรรมชาติต่างๆและเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และสิ่งต่างๆก็เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน มนุษย์จึงต้องพัฒนาและผลิตสิ่งต่างๆเหล่านี้ให้พอกับความต้องการและได้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น จนเกิดเสียสมดุลธรรมชาติ ทำให้เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม (สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ , 2534) ปัญหาซึ่งเกิดจากภาวะเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อมายังมนุษย์ และเป็นปัญหาระดับโลกในปัจจุบันคือ ภาวะอุณหภูมิของโลกที่กำลังสูงขึ้น ปัญหาระยะไกลในชั้นบรรยากาศของโลกที่ถูกทำลายลง หรือปัญหาปฏิกิริยาเรือนกระจก (Greenhouse effect) ล้วนแต่เป็นปัญหาที่ทุกประเทศในโลกกำลังหวาดวิตกและคิดหาวิธีการแก้ไขและป้องกันปัญหาเหล่านี้ ประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจาก

ปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์เองทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังเช่น ภาวะความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นในภาคอีสานอย่างต่อเนื่อง และภาวะความแห้งแล้งที่ครอบคลุมไปทั่วประเทศในฤดูร้อน ปี พ.ศ. 2532 ตลอดจนการเสื่อมคุณภาพของดินที่เนื่องมาจากป่าไม้ถูกทำลาย (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2535)

รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก จึงได้กำหนดในปี พ.ศ. 2532 เป็น "ปีพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม" ยิ่งไปกว่านั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 และฉบับที่ 7 ก็ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เด่นชัดกว่าทุกแผนที่ผ่านมา โดยเฉพาะในแผนพัฒนาฉบับที่ 7 (2535-2540) ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก โดยกำหนดให้อยู่ในวัตถุประสงค์หลักข้อหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ได้แก่ "การเร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ" โดยกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนไว้ ดังนี้ (เฉลิมศรี ชรรณบุตร, 2535)

1. เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติมีศักยภาพที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตของประชาชนในชนบทต่อไป

2. ลดปริมาณมลพิษทางน้ำ อากาศ เสียง กากของเสีย และสารพิษ ให้อยู่ในมาตรฐานที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของคนในชุมชนเมืองและชนบท

นอกจากนั้นในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) ได้วางนโยบายในด้านการส่งเสริมการศึกษาโดยกำหนดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมไว้ว่า

1. เร่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ และทักษะพื้นฐานทางวิชาการ และด้านอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและสังคม รวมทั้งค่านิยมที่ถูกต้องมีความสำนึกในความเป็นคนไทย ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรของท้องถิ่นและของชาติ มีนิสัยรักการแสวงหาความรู้ และมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์

2. พัฒนาหลักสูตรฯที่มีความเชื่อมโยงและต่อเนื่องกันในแต่ละระดับและประเภท การศึกษาฯที่มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับท้องถิ่นและทันต่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งเน้นความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. สนับสนุน และส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนฯที่มีคุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นในเรื่อง ความมีวินัย ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความขยัน ความประหยัด ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและมีจิตสำนึกที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม อนุรักษ์ รักษา และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์

ปัญหาสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะที่จะแก้ปัญหา แต่เป็นหน้าที่ของทุกคนในชาติจะต้องร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชน ความจำเป็นเร่งด่วนในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยก็จะต้องเร่งดำเนินการในด้านต่างๆ ดังนี้ (เฉลิมศรี ธรรมบุตร, 2535)

1. ด้านการศึกษา ควรมีการบรรจุเนื้อหาสิ่งแวดล้อมลงในหลักสูตรทุกระดับ การศึกษา เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาทุกระดับและทุกแขนงมีจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อม

2. ด้านการวิจัย ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง และนำผลการศึกษามาใช้ในการวางแผน และการปฏิบัติทั้งภาครัฐและเอกชน

3. ด้านการสร้างจิตสำนึก ควรดำเนินการรณรงค์ เพื่อสร้างจิตสำนึกของประชาชนในเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังและต่อเนื่องในทุกรูปแบบ

4. ด้านชีวิต จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของบุคคลในเรื่องการไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม การลด ละเว้น หรือเลิกใช้สารเคมี ถุงพลาสติก รวมทั้งลดจำนวนขยะที่แต่ละคนผลิตในแต่ละวันลง เพราะหากไม่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแล้วปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ จะไม่มีทางแก้ไขได้

จะเห็นได้ว่า วิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นนั้น ได้ส่งผลกระทบมาสู่คุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้โดยตรงและทางอ้อม จนทำให้ทั่วโลกและประเทศไทยเล็งเห็นความสำคัญในการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนทุกระดับ เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบจากการทำลายสิ่งแวดล้อม การให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นวิธีหนึ่งที่จะรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและจะช่วยลดวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมลงได้ ในส่วนของการให้ความรู้แก่เยาวชนในสถานศึกษาผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญยิ่งก็คือ ครู เพราะครูจะเป็นผู้ให้ความรู้ ปลุกฝังทัศนคติ และพฤติกรรมการปฏิบัติในด้านต่างๆแก่นักเรียน โดยเฉพาะในเรื่องสิ่งแวดล้อม ครูจะมีวิธีการจัดการศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เรียนได้หลายทาง แนวทางหนึ่งคือ อาจารย์มาสอนโดยสอดแทรกเข้าไปในวิชาต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ซึ่งตรงกับผลงานวิจัยของสารัจณี มีน้อย (2534) ที่กล่าวว่า "ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมโดยอาจารย์มาสอนโดยตรง หรือสอนโดยบูรณาการเข้าไปในวิชาต่างๆ"

กรมการฝึกหัดครูได้ตระหนักเห็นความสำคัญและความจำเป็นในเรื่องนี้ เนื่องจากกรมการฝึกหัดครูเป็นสถาบันที่รับผิดชอบในการผลิตครู เพื่อออกไปสอนในระดับต่างๆ จึงได้บรรจุกลุ่มวิชาสิ่งแวดล้อมไว้ในหลักสูตรวิทยาลัยครู พุทธศักราช 2530 และฉบับปรับปรุง 2536 โดยมีหลักการเพื่อ "ผลิตครูที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ และเจตคติในอันที่จะเข้าจับบทบาทและหน้าที่ของตนตามบทบาทในด้านการพัฒนาชีวิต และการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศ" (กรมการฝึกหัดครู, 2536)

นักศึกษาครู เป็นผู้ที่เรียนรู้อาชีพครูและเมื่อสำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่อีกจะประกอบอาชีพเป็นครูอยู่ตามโรงเรียนต่างๆแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยและจะต้องรับผิดชอบในบทบาทของผู้ให้ความรู้ โดยเฉพาะในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตัวครูจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีและถูกต้องเพื่อจะได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและสามารถถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่ นักเรียน นักศึกษาและเยาวชน ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในวันข้างหน้า ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีและปฏิบัติอย่างถูกต้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ให้คงอยู่และใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่ายาวนานต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษา ความรู้ ทักษะคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาวิทยาลัยครูสาขาวิชาการศึกษา ในวิทยาลัยครูทั่วประเทศ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติว่ามีความรู้ ค่านิยมและจิตสำนึก รวมทั้งการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการ พัฒนาหลักสูตรการจัดการ เรียนการสอนกิจกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และเพื่อส่งเสริมให้ สถาบันอุดมศึกษาได้ตระหนักถึงบทบาทในการให้ความรู้และผลิตบุคลากรครูที่เหมาะสมกับความต้องการของสังคม ตลอดจนกระตุ้นให้นักศึกษาได้ตระหนัก และเห็นความสำคัญของปัญหา สิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกัน แก้ไข และพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักศึกษา วิทยาลัยครู
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของ นักศึกษาวิทยาลัยครู ตามตัวแปรเพศ

สมมติฐานของการวิจัย

นักศึกษาชายกับนักศึกษาหญิงมี ความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตร 4 ปี ปีการศึกษา 2536 ในวิทยาลัยครู สังกัดกรมการฝึกหัดครู

2. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะ ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษา ที่ไม่เรียนวิชาเอก วิทยาศาสตร์ สังคม และ สุขศึกษา โดยครอบคลุมถึง

2.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ และ พลังงาน

2.2 สิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ มลพิษทางดิน มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ขยะมูลฝอย และสารพิษ

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. แบบสอบถามผู้วิจัยสร้างขึ้นเองและมีความเชื่อถือได้
2. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี 4 ปี ในวิทยาลัยครูทั่วประเทศ
3. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามถือว่าเป็นข้อมูลที่ผู้ตอบ ตอบด้วยความตั้งใจ เต็มใจ ตรงกับความรู้ที่แท้จริงของผู้ตอบ และคำตอบเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้

ความจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. สิ่งแวดล้อม หมายถึงสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ที่เรียกว่า มลพิษ (Pollution) ภาวะมลพิษนี้ ได้แก่ มลพิษทางดิน มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ขยะมูลฝอย และสารพิษ

2. ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระบวนการทางสมอง ความคิด สติปัญญา และการเรียนรู้ ที่ถูกรวบรวมกลายเป็นความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปประยุกต์ใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าสิ่งแวดล้อมในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ และพลังงาน และในด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ มลพิษทางดิน มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ขยะมูลฝอย และสารพิษ

3. ทักษะเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หมายถึง การแสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ทำที่ ความเชื่อ ความคิดเห็น ของนักศึกษาที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ และพลังงาน และในด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ มลพิษทางดิน มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ขยะมูลฝอย และสารพิษ

4. การปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หมายถึง การกระทำ หรือพฤติกรรม การแสดงออกของนักศึกษาที่เกิดจาก การเลือก การตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมในการลดหรือแก้ไขปัญหามลพิษในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ และพลังงาน และในด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ มลพิษทางดิน มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ขยะมูลฝอย และสารพิษ

5. นักศึกษาวิทยาลัยครู หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 สาขา วิชาการศึกษาศาสตร์ หลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2536 ในวิทยาลัยครูทั่วประเทศ